

Sygn. akt I UK 340/15

POSTANOWIENIE

Dnia 9 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania A. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Białymstoku
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z dnia 11 grudnia 2013 r., sygn. akt III AUa 1058/12,

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. przyznaje adw. Z. D. od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w Białymstoku) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł powiększoną o podatek od towarów i usług, a poza tym wniosek oddala.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił odwołanie A. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Białymstoku z dnia 4 lutego 2010 r., wznawiającej wypłatę renty z tytułu niezdolności do pracy powiększonej o połowę emerytury oraz z dnia 22 marca 2011 r. odmawiającej wypłaty odsetek (pkt I); uznał się niewłaściwym w zakresie nadpłaconego podatku dochodowego i w tym zakresie sprawę przekazał Urzędowi Skarbowemu w Białymstoku jako właściwemu rzeczowo (pkt II).

Wyrokiem z dnia 11 grudnia 2013 r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku zmienił powyższym wyrok w pkt I oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego z dnia 22 marca 2011 r. w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do wypłaty wnioskodawczyni odsetek od nieterminowo wypłaconych kwot (pkt I), a w pozostałym zakresie oddalił apelację (pkt II).

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 2 ust. 3 w związku z art. 2a ust. 2 pkt 3 i 4 „ustawy systemowej z dnia 13 października 1998 r.”; 2) art. 2a ust. 1, ust. 2 pkt 3 i 4 oraz ust. 3 tej ustawy w związku z art. 45 Konstytucji RP; 3) art. 45 Konstytucji RP w związku z art. 2a ust. 3 ustawy systemowej w związku z art. 482 k.c. oraz art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r., wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie pkt II i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono: 1) występowaniem istotnych zagadnień prawnych, a mianowicie: a) czy art. 2a ust. 3 ustawy systemowej przyznając skarżącym prawo podmiotowe do dochodzenia roszczeń z tytułu równego traktowania może być podstawą dochodzenia słusznego odszkodowania za decyzję naruszającą prawo unijne z powodu naruszenia prawa ubezpieczonego do równego traktowania, jeśli z wiążącej interpretacji tego prawa przez Trybunał wynika, że decyzja naruszała zasadę równego traktowania osób z uwagi na miejsce zamieszkania i swobodę przepływu osób; b) czy zakres przedmiotowy spraw z ubezpieczenia społecznego wyznacza treść zaskarżonych decyzji w sprawie; c) czy odpowiedzialność ZUS za naruszenie prawa Unii może mieć postać kwalifikowaną z uwagi na jasność i precyzję naruszonych przepisów; d) czy odszkodowanie z tytułu szkody powstałej z wydania decyzji niezgodnej z [prawem] unijnym obejmuje obowiązek zwrotu przez ZUS nienależnie wyliczonego i pobranego podatku; 2) potrzebą wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj.: a) czy art. 476 § 3 k.p.c. uznający za sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych sprawy wszczęte w związku z niewydaniem przez organ rentowy decyzji we właściwym terminie należy rozumieć tak, że obejmuje też sprawy o odszkodowania z tytułu naruszenia przez ZUS przepisów Unii dokonanych wiążącą wykładnią Trybunału, w tym obowiązek ZUS (innej osoby prawnej wykonującej

władzę publiczną z mocy prawa) naprawienia szkody powstałej wskutek wydania decyzji niezgodnej z prawem unijnym (patrz wyrok Köbler, C-224/01), a jeśli tak, to

- b) czy reżim odpowiedzialności organu za naruszenie decyzją prawa Unii może mieć postać kwalifikowaną z uwagi na stopień jasności naruszonych przepisów i precyzje naruszonej normy art. 5 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. oraz z uwagi na powtarzalność naruszeń, ponieważ wyroki Trybunału (sprawy C-192/05 i C-499/06) zapadły w identycznych sprawach polskich; c) czy odpowiedzialność ZUS za szkody spowodowane decyzją naruszającą prawo Unii dokonane wiążącą wykładnią Trybunału może być ograniczone z tego powodu, że zakres przedmiotowy postępowania w sprawach ubezpieczeń społecznych wyznacza treść zaskarżonych decyzji w sprawie, d) czy z tytułu naruszenia prawa Unii pozwani odpowiadają za powstałą szkodę w oparciu o przyjęte w prawie Unii kryterium rekompensaty, tj. stosownego zadośćuczynienia, którego zakres obejmuje naprawienie szkody majątkowej (odszkodowanie) i niemajątkowej (zadośćuczynienie *sensu stricto*); e) czy roszczenia, o których mowa w ust. 3 art. 2a ustawy systemowej obejmują prawo do dochodzenia odsetek od odsetek na zasadach ogólnych (art. 482 k.c.), czy tylko prawo żądania odsetek przewidzianych w art. 85 ustawy systemowej jako regulacji wyczerpującej; f) czy w postępowaniu o odszkodowanie za naruszenie decyzją ZUS prawa Unii przepisy art. 85 ustawy systemowej wyłączają zasądzenie zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. z tytułu naruszenia dobra osobistego jakim jest prawo do bezpieczeństwa socjalnego; g) czy okoliczność, że pozwany ZUS nie dysponuje należnością podatkową wobec odprowadzenia jej do Urzędu Skarbowego w kwocie wyższej niż należna, zwalnia ZUS z obowiązku zwrotu tego podatku osobie ubezpieczonej w sprawie o odszkodowanie za niezgodną z prawem Unii decyzję; h) czy w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych w oparciu o art. 476 § 3 k.p.c. mogą być rozstrzygane sprawy o odszkodowanie za naruszenie decyzją ZUS prawa Unii; i) czy przepisy art. 85 ustawy systemowej stanowią regulację wyłączną w zakresie żądania odsetek od nieterminowo wypłaconych roszczeń w sprawach o odszkodowanie za decyzję ZUS naruszającą prawo Unii; j) czy zakres odpowiedzialności ZUS za decyzję niezgodną z prawem Unii na podstawie art. 2a ust. 3 ustawy systemowej obejmuje zadośćuczynienie za naruszenie prawa do

bezpieczeństwa socjalnego na podstawie art. 448 k.c.; 3) oczywistą zasadnością skargi z uwagi na ograniczenie skarżącej prawa do sądu rozumianego jako prawo do otrzymania rozstrzygnięcia w jej sprawie z uwagi na naruszenie prawa podmiotowego gwarantowanego art. 45 Konstytucji oraz ze względu na to, że zaskarżone orzeczenie w sposób rażący narusza obowiązujące przepisy prawa materialnego ograniczając skarżącą prawo do sądu rozumiane jako prawo do wyroku sądowego rozstrzygającego o jej roszczeniu w zakresie zwrotu nadpłaconego podatku, zadośćuczynienia oraz odsetek od skapitalizowanych odsetek, co „w rażący sposób narusza art. 2a ust. 3 ustawy systemowej, który przyznaje każdemu ubezpieczonemu prawo do dochodzenia roszczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych przed sądem, jeżeli uważa, że nie zachowano wobec niego zasady równego traktowania”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej

sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym stanie faktycznym (por. postanowienie z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Z kolei odwołanie się do przesłanki potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepublikowane). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r.,

I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5). Wreszcie z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, czyli że jej zarzuty są zasadne „na pierwszy rzut oka” (*prima facie*) i w sposób oczywisty prowadzą do uznania zaskarżonego wyroku za błędny i jego wzruszenia (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepublikowane i orzeczenia tam powołane). Jest tak dlatego, że o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, iż jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania koniecznej jest wykazanie kwalifikowanej podstawy naruszenia prawa materialnego lub procesowego widocznej przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez wdawania się w pogłębioną analizę prawną. Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tego wymagania odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo mianem rażącego, ewidentnego, kwalifikowanego lub oczywistego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia. Należy przy tym zwrócić uwagę, że art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie odwołuje się do oczywistego naruszenia prawa, ale do oczywistej zasadności skargi, co oznacza, że oczywista zasadność skargi może wynikać z oczywistego i kwalifikowanego naruszenia przepisu prawa, pod warunkiem jednak, że skarżący wykaże, iż uchybienie to zadecydowało o wyniku sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2012 r., II PK 278/11, LEX nr 1214574).

Skarżąca nie zdołała wykazać występowania tak rozumianych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Po pierwsze, wypełnienie obowiązku przedstawienia okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w sprawie zagadnienie prawne lub potrzebę wykładni przepisów nie

może być zastąpione przez ograniczenie się do sformułowania samych pytań, jak w istocie czyni to skarżąca, ale konieczne jest przeprowadzenie wyводу jurydycznego w zakresie wykazania, jak przepisy te powinny być rozumiane (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., I PK 52/11, LEX nr 1212045; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 15 lutego 2012 r., I PK 130/11, LEX nr 1215258; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 29 stycznia 2014 r., II UK 451/13, LEX nr 1486974). Takiego wyводу nie można dopatrzeć się w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Po drugie, odwołując się do konieczności rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego, wyłaniającego się - w ocenie skarżącej - na tle art. 2a ust. 3 ustawy systemowej, wskazuje ona równocześnie na oczywistą zasadność skargi z uwagi na rażącą obrazę tego przepisu przez Sąd drugiej instancji. Tymczasem nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie występuje potrzeba rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego dotyczącego wykładni określonych przepisów prawa i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia danych przepisów jest prosta i w związku z tym ich naruszenie jest oczywiste, albo tak, że wykładnia ta rodzi istotne wątpliwości, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, LEX nr 1770903).

Po trzecie, twierdzenie o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej z uwagi na obrazę art. 45 ustawy zasadniczej w ogóle nie zostało przez skarżącą uzasadnione. Rzeczą Sądu Najwyższego na etapie przedsądu nie jest poszukiwanie okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi do rozpoznania w podstawach kasacyjnych oraz ich uzasadnieniu i formułowanie za skarżącą prawidłowego wniosku w tym zakresie.

Po czwarte, formułując swoje wątpliwości na tle art. 476 § 3 k.p.c. skarżąca pomija, że jest to przepis procesowy, wyjaśniający ustawowe pojęcie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Nie stanowi on zatem materialnoprawnej podstawy jakichkolwiek roszczeń, w tym „dochodzenia odszkodowania”, a zarzut jego obrazy nie został podniesiony w skardze opartej wyłącznie na podstawie

naruszenia prawa materialnego. Nie wiadomo więc, jakie znaczenie dla wyniku sprawy miałyby mieć rozstrzygnięcie wątpliwości skarżącej w postulowanym przez nią kierunku. Niezależnie od tego należy zauważyć, że z zestawienia art. 476 § 2 i 3 k.p.c. jasno wynika, iż dochodzenie przed sądem roszczeń niebędących przedmiotem decyzji organu rentowego, jest niedopuszczalne (treść decyzji, od której wniesiono odwołanie, wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania oraz orzeczenia sądu - por. np. wyrok z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610 i powołane w nim orzecznictwo), z wyjątkiem przewidzianym w art. 476 § 3 w związku z art. 477⁹ § 4 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2008 r., II UK 267/07, LEX nr 469168).

Po piąte - wbrew twierdzeniom skarżącej - w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w stosunkach opartych na prawie ubezpieczeń społecznych, w którym należy poszukiwać podstawy roszczeń ubezpieczonego, odsetki od opóźnionego świadczenia uregulowane są na potrzeby tego prawa wyczerpująco (art. 85 ustawy systemowej), bez możliwości odwoływania się - poza określeniem wysokości odsetek - do przepisów prawa cywilnego (por. np. wyroki z dnia 27 września 2002 r., II UK 214/02, OSNP 2004 nr 5, poz. 89 oraz z dnia 15 września 2011 r., II UK 22/11, LEX nr 1109360 i powołane w nim orzeczenia oraz postanowienie z dnia 27 maja 2009 r., II UK 72/09, LEX nr 818589). Ponadto przyjmuje się, że sprawa wszczęta na skutek odwołania od decyzji organu rentowego, w którym kwestionowana jest zasadność pobrania z wypłaconego świadczenia zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych ma charakter administracyjnoprawny i podlega kognicji sądownictwa administracyjnego w ramach sprawowanej przez niego - poprzez orzekanie w sprawach skarg na decyzje administracyjne - kontroli nad działalnością administracji publicznej (art. 3 § 2 pkt 1 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi - por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2011 r., II UK 296/10, LEX nr 817533).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

Mając na uwadze, że powołane wyżej okoliczności wskazują, iż sporządzone przez profesjonalnego pełnomocnika z urzędu uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania - mimo swojej obszerności - w istocie stanowi jego

namiastkę, Sąd Najwyższy oddalił wniosek o przyznanie wynagrodzenia w wysokości przewyższającej kwotę najniższej stawki przewidzianej w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych w postępowaniu kasacyjnym (§ 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu - jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.). Zgodnie bowiem z § 2 ust. 1 i 2 zdanie pierwsze i ust. 3 w związku z § 19-21 tego rozporządzenia, sąd, zasądzając opłatę za czynności adwokata z tytułu zastępstwa prawnego, bierze pod uwagę niezbędny nakład pracy adwokata, a także charakter sprawy i wkład pracy adwokata w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2011 r., II CSK 699/10, OSNC-ZD 2011 nr 3, poz. 72).